

Рецензії, інформація

УДК 32.019

ПІДГОТОВКА КАДРІВ ДЛЯ НАФТОГАЗОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ НАШОЇ ДЕРЖАВИ (2001-2016 РР.)

Я. І. Мандрик

*Івано-Франківський національний університет нафти і газу;
76019 м. Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15;
тел. +380 (342) 57-23-90; e-mail: history@nung.edu.ua*

У статті проаналізовано процеси підготовки кадрів для нафтогазового комплексу України в Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу та Дрогобицькому коледжі нафти і газу.

Ключові слова: *кадри, нафтогазовий комплекс, вищий навчальний заклад, коледж.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Нафтогазовий комплекс незалежної України постійно вимагає сучасних фахівців із вищою спеціальною освітою. Цю проблему зобов'язані вирішувати створений у 2001 р. на базі Івано-Франківського державного технічного університету нафти і газу аналогічний за спеціалізацією національний університет (ІФНТУНГ) та Дрогобицький коледж нафти і газу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема підготовки кадрів для нафтогазового комплексу України в ІФНТУНГ та Дрогобицькому коледжі нафти і газу на сьогоднішній день спеціально не досліджувалась, тому основний масив статті побудований на архівних джерелах нашого університету.

Формування цілей статті. Опираючись на архівні матеріали, автор поставив за мету розкрити вищеназвану проблему, особливо використавши сучасні наукові підходи незалежної Української держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналізуючи діяльність ІФНТУНГ із підготовки кадрів для нафтогазового комплексу України на сучасному етапі розвитку Української держави необхідно розділити цей період на два етапи.

Перший: охоплює 2001-2010 роки.

Другий: 2011 – наші дні.

Перший період розпочинається у 2001 році, коли Указом Президента України №591 від 07.08.2001 р. нашому університету надано статус національного.

Другий – у 2011 році, коли на конференції трудового колективу університету, протокол від 29 червня 2011 року, було прийнято програму розвитку ІФНТУНГ на 2011-2020 роки. Сьогодні відбувається її виконання.

Перший період характерний суттєвими досягненнями у підготовці фахівців нафтогазового комплексу України. Зокрема, за час створення університету було підготовлено їх понад 45 тис. осіб [1].

У структурі університету функціонувало 12 факультетів денної форми навчання, факультет заочного та дистанційного навчання, факультет навчання іноземних студентів, 57 кафедр, з яких 33 – випускні [2].

Підготовка фахівців здійснювалась за денною, заочною, дистанційною та екстернатною формами навчання за 28 спеціальностями (у порівнянні з 2003 роком їх було 24), згідно Переліку – 1997 [3]. Напрями підготовки та спеціальності були ліцензовані та акредитовані за відповідними рівнями (ліцензія про надання освітніх послуг: серія АВ №395466 видана 2008 р. та сертифікат про акредитацію: серія РД – IV №090177 виданий 01.04.2009 р) [4].

За період 2003-2010 р.р було ліцензовано 8 спеціальностей, та акредитовано за відповідним рівнем – 8 спеціальностей [5].

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2006 року №1719 «Про перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра» та наказу ректора університету від 23 березня 2007 року №30 підготовка бакалаврів в університеті здійснювалась за 14 галузями знань та 23 напрямами підготовки.

Зросла чисельність підготовлених фахівців із 1950 у 2003 році до 2260 у 2009 році (бакалаври), із 1685 – до 1919 (спеціалісти) та із 195 – до 216 (магістри) [6].

За ті роки відбулися важливі структурні зміни в університеті. Були створені нові кафедри, які розширили можливості ІФНТУНГ із підготовки кадрів для нафтогазового комплексу України, це – технічної діагностики та моніторингу, зварювання трубопроводів і конструкцій, фізики новітніх технологій, програмного забезпечення автоматизованих систем, комп'ютерних систем і мереж [7].

Значно зріс контингент студентів. Так якщо у 2002/2003 н.р. він становив 9338 осіб, то у 2008/2009 н.р. – 10644 студентів, з яких 7114 (66,%) – на денній, 3530 (33,2%) – на заочній формі навчання [8].

Зріс випуск фахівців із 1205 осіб, до 2103 осіб. Всього за ці роки підготовлено 13207 фахівців із вищою освітою [9].

Значна увага ректора та університету була зосереджена на вдосконаленні навчального процесу. Із цією метою дуже активно проводилися науково-методичні конференції, всього їх було проведено 10, із них –

«Стан і перспективи розвитку бурових робіт та підготовки фахівців для нафтогазової галузі України» – 19-21 вересня 2003 р., «Стан і перспективи розробки родовищ нафти і газу України» – 18 листопада 2003 р., «Реалії, проблеми та перспективи розвитку інженерної освіти» – 16-17 грудня 2003 р. та ін.

Навчальний процес в університеті здійснювався за ступеневою схемою підготовки фахівців на основі освітньо-професійних програм (ОПП) та освітньо-кваліфікаційних характеристик (ОКХ) за освітньо-кваліфікаційними рівнями «бакалавр», «спеціаліст», «магістр» на основі державних галузевих стандартів підготовки фахівців.

За ці роки в перелік напрямів підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавр (2006 р.) введено напрям підготовки «Нафтогазова справа» (6.050304) галузі знань «Розробка корисних копалин» (0503). Із 2007/2008 н.р. введено нові робочі навчальні програми для набору студентів 2007 року [10].

Робочі програми для всіх дисциплін переглядались і доповнювались у 2005 році, виходячи із особливостей здійснення навчального процесу за кредитно-модульною системою згідно Болонської декларації, та щорічно із врахуванням змін у робочих навчальних планах.

Особлива увага приділялась фундаментальній підготовці фахівців для нафтогазового комплексу України. Фундаменталізація освіти в університеті забезпечувалася через посилення ролі природничих, математичних дисциплін під час вивчення професійно-орієнтованих і спеціальних дисциплін. Важливу роль у цьому відіграв створений у структурі університету інститут фундаментальної, гуманітарної підготовки та заочно-дистанційного навчання, а також оновлення робочих навчальних програм (РНП) підготовки бакалаврів. В них передбачено отримання базової фундаментальної та гуманітарної підготовки, в основному, протягом перших 2-3 років навчання.

Аналізуючи РНП усіх напрямів підготовки у ті роки, відмічаємо, що фундаментальні та професійно-орієнтовані дисципліни складала у них від 43% до 50% від загального обсягу [11].

Велика увага колективом університету приділялась підвищенню якості підготовки фахівців на виконання Указу Президента України від 25.09.2008 р. №857 «Про забезпечення дальшого розвитку вищої освіти в Україні». Зокрема налагоджувалась тісна взаємодія між освітою, наукою і бізнесом, активізувалась участь університету у міжнародних проектах. Удосконалювалась система цільової підготовки фахівців у межах державного контракту для задоволення потреб пріоритетних галузей, що фінансуються із державного бюджету (в першу чергу для базових галузей промисловості: агропромислового та паливно-енергетичного комплексу).

Із 2004/2005 н.р. в університеті запроваджено кредитно-модульну систему організації навчального процесу (КМСОНП). Спочатку в рамках педагогічного експерименту для напряму підготовки 0903. Гірництво для спеціальностей «Видобування нафти і газу», «Буріння», «Газонаф-

топроводи і газонафтоосховища». Із початком 2006/2007 н. р. КМСОНП впроваджена для всіх студентів першого курсу [12].

Значний вплив на підвищення якості підготовки фахівців для нафтогазового комплексу України має, запроваджена у ті роки, рейтингова система контролю знань студентів. Оцінювання знань студентів та їх рейтинг здійснюється на основі «Положення про систему поточного і підсумкового контролю, оцінювання знань та визначення рейтингу студентів», яке введено наказом ректора від 22.03.2006 р. №21 на виконання ухвали вченої Ради університету від 15.03.2006 р. «Про удосконалення рейтингового контролю знань студентів».

Позитивно зарекомендувала себе тестова система оцінювання знань студентів. Набутий за роки досвід показує, що використання тестового контролю знань як у процесі вивчення програмового матеріалу, так і при підсумковому контролі підвищує ефективність засвоєння навчального матеріалу. Із 2008/2009 н.р. тестовий контроль знань студентів в екзаменаційних сесіях проводиться з усіх дисциплін, з яких передбачено екзамени на денній формі навчання через центр тестування університету [13].

Різні форми та методи проведення занять, вдосконалення системи їх контролю значно підвищили ефективність навчального процесу, посилили у студентів інтерес до навчання, розширили їх світогляд.

Важливим напрямком підготовки фахівців для нафтогазового комплексу України було працевлаштування молодих спеціалістів. До 2010 р. було укладено угоди на підготовку спеціалістів із провідними галузевими підприємствами, організаціями, установами такими як ДК «Укргазвидобування», ВАТ «Укрнафта», ДК «Укртрансгаз».

За денною формою навчання було підготовлено 7396 фахівців за 27 спеціальностями, з них 4406 осіб навчалися за держзамовленням і 2990 осіб за кошти юридичних та фізичних осіб. Направлення на роботу отримали 4706 випускників. На підприємства нафтогазової галузі направлено 2399 (51%) спеціалістів, виходячи з того, що вони були основними замовниками фахівців, яких готує університет [14].

Аналіз даних свідчить про те, що попри відсутність централізованого держзамовлення у 2003-2005 рр. підприємства нафтогазової галузі замовляли молодих фахівців на достатньому рівні, а саме 75,5-79,4% випускників основних нафтогазових спеціальностей працевлаштовувалися на галузевих підприємствах.

Однак, уже у 2006-2010 р., коли економічна криза негативно вплинула на діяльність, зокрема і нафтогазового комплексу, дещо знизився попит на випускників університету. Так, якщо у 2008 р. на підприємство ВАТ «Укрнафта» було направлено 95 осіб, то вже у 2009 р. – всього 42 особи; на геологічні підприємства, відповідно, 51:26 осіб. Всього ці показники становили 226 у 2008 р. і 147 – у 2009 р. [15].

Основною ланкою у системі підготовки висококваліфікованих спеціалістів для нафтогазового комплексу України є науковий потенціал

університету. На 2010 рік він уже був достатньо сформованим і фаховим. Застосування контрактної форми трудових відносин сприяло кращому підбору і закріпленню науково-педагогічних кадрів, раціональному і більш ефективному їх використанню. Кількість науково-педагогічних працівників зросла із 641 у 2004 році до 786 у 2009 році. На 8-ми кафедрах чисельність викладачів із науковими ступенями перевищила 80%. У 2009 р. на 57 кафедрах професорсько-викладацький склад нараховував 78 докторів наук, професорів і 363 кандидатів наук, доцентів. Частка випускних кафедр, які очолюють доктори наук, професори становила понад 75 відсотків [16].

Протягом 2005-2009 р.р. 14 науково-педагогічних працівників університету стали лауреатами Державної премії України в галузі науки і техніки. В університеті вперше було присвоєне звання члена-кореспондента АН України, ним став ректор університету Крижанівський С.І. (на сьогоднішній день – уже академік АН України).

В університеті функціонували 6 спеціалізованих вчених рад із захисту кандидатських за 9 спеціальностями і докторських дисертацій за 6 спеціальностями. Всього за 2003-2009 р.р. працівниками університету було захищено 24 докторські та 150 кандидатських дисертацій [17].

Велика увага приділялася ректором у ті роки зміцненню матеріально-технічної бази університету. Так щорічно покращувалась комп'ютеризація навчального процесу. На 2009 р. в ІФНТУНГ функціонувало 28 окремих комп'ютерних класів, всього у навчальному процесі використовувались 1186 комп'ютерів, що майже вдвічі більше, ніж у 2003 році [18]. Значно розширено використання комп'ютерних технологій, зокрема, розпочато введення в університеті дистанційної форми навчання. При бібліотеці активно почав створюватися електронний каталог друкованих науково-технічних видань. Більшість лабораторних робіт проводиться на діючих установках та макетах, у навчально-виробничих майстернях. За рахунок введення у навчальний процес і оснащення нових приміщень значно збільшилась кількість спеціалізованих кабінетів та навчальних лабораторій. Якщо у 2003 р. їх кількість складала 187, то у 2009 – 271 [19].

Володіючи вагомим кадровим потенціалом, матеріально-технічною базою навчання, ІФНТУНГ активно проводить перепідготовку та підвищення кваліфікації керівних кадрів і спеціалістів нафтогазової галузі. Із цією метою у 2001 р. на базі існуючого на той час факультету післядипломної освіти утворено Інститут післядипломної освіти (ІПО). До складу ІПО входять навчальний та методичний сектори, лабораторія комп'ютерної підготовки видань, а із 2004 року – тренажерний буровий центр.

За рахунок активної інформаційно-роз'яснювальної роботи, а також високого рівня репутації університету серед підприємств нафтогазового комплексу та інших секторів національної економіки спостерігалась стабільна тенденція до зростання обсягів перепідготовки впродовж

2003-2009 р.р. Так якщо у 1996-2002 роках здобули другу вищу освіту 1286 слухачів, то у 2003-2009 роках – відповідно 1937 [20].

В університеті проводилась робота щодо підвищення кваліфікації керівних кадрів і спеціалістів для різних галузей економіки і, в першу чергу, для нафтогазового комплексу України. Так, за цей період пройшли підвищення кваліфікації 3119 осіб, у тому числі 2742 особи (87,9% – працівники нафтогазової галузі України [21].

Аналіз фактичних обсягів підвищення кваліфікації спеціалістів та керівних працівників у розрізі окремих підприємств нафтогазового комплексу України свідчить, що основними замовниками даних освітніх послуг є Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України» та її окремі структурні підрозділи. Так, за період із 2003 по 2009 роки найбільші обсяги підвищення кваліфікації було здійснено за замовленнями таких суб'єктів господарювання, як ДК «Укртрансгаз» – 1585 осіб (або 57,8% від загальних обсягів підвищення кваліфікації для підприємств нафтогазового комплексу України), ДК «Укргазвидобування» – 655 осіб (23,9%), ВАТ «Укрнафта» – 269 осіб – (9,8%), НАК «Нафтогаз України» (апарат управління) – 73 особи (2,7%) [22]. Високий рівень диференціації освітніх програм дозволяє задовольнити індивідуальні фахові запити практично кожного слухача. Діяльність Інституту післядипломної освіти знайшла визнання не тільки на теренах нашої держави, але і у зарубіжжі. До нас на навчання приїжджають слухачі з країн Балтії, Білорусії, Росії, В'єтнаму, Сирійської Арабської Республіки.

Принципово новим інноваційним напрямком діяльності ІПО є формування системи міжнародної сертифікації фахівців – буровиків. Із цією метою, влітку 2004 року в структурі інституту був створений буровий тренажерний центр для сертифікації спеціалістів бурових підприємств України. Центр отримав акредитацію Міжнародного форуму контролю свердловин. Згідно із умовами акредитації центр надає для спеціалістів бурових підприємств освітнянські послуги за міжнародними стандартами, які відповідають вимогам ISO. Із грудня 2004 року до 2010 року в тренажерному буровому центрі пройшли навчання та отримали міжнародний сертифікат 323 фахівців нафтогазової галузі України та інших країн, у тому числі 102 спеціалісти ДК «Укргазвидобування», 67 – ВАТ «Укрнафта» та більше 70 фахівців із комерційних бурових компаній [23].

Отримавши звання національного, розгорнувши активну діяльність на всіх напрямках удосконалення системи підготовки фахівців для нафтогазового комплексу України ІФНТУНГ реально поставив перед собою за мету досягнути максимальних результатів у цій діяльності. 29 червня 2011 року на конференції трудового колективу було затверджено Програму розвитку Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу на період 2011-2020 років.

У програмі чітко накреслені завдання, які повною мірою зможуть бути зреалізовані при досягненні статусу – дослідницький університет [24, с. 5].

На сьогоднішній день триває напружена праця в університеті, її результати вказують на те, що високе завдання буде успішно виконане.

Вагоме місце у системі підготовки фахівців для нафтогазового комплексу України займає Дрогобицький нафтогазовий технікум – навчальний заклад освіти першого рівня акредитації. Створений згідно наказу Народного Комісара нафтової промисловості №58 від 20.01.1945 року для підготовки фахівців зі спеціальностей «Буріння нафтових і газових свердловин», «Технологія нафти і газу», «Обладнання нафтопереробних промислів», «Промислове та цивільне будівництво» [25, с. 212].

Перший випуск спеціалістів відбувся у 1948 році. Враховуючи збільшення потреб у фахівцях для нафтових підприємств Прикарпаття, у 1953 р. було відкрито вечірнє відділення з філіалом у м. Бориславі, у якому велася підготовка спеціалістів без відриву від виробництва зі спеціальностей «Експлуатація нафтових і газових свердловин» та «Технологія нафти і газу». У 1957 р. до Дрогобицького нафтогазового технікуму був приєднаний Львівський нафтогазовий технікум.

У 1958 р. було відкрито заочне відділення, а у 1959 р. – Долинський філіал вечірнього відділення. Ці підрозділи у зв'язку зі зменшенням кількості вступників були закриті – у 1973 році Бориславська філія, а у 1875 р. – Долинська [26, с. 2].

У 1997 р. Дрогобицький нафтогазовий технікум отримав ліцензію на право підготовки фахівців на рівні кваліфікаційних вимог до молодшого спеціаліста із спеціальностей «Економіка підприємства», та «Експлуатація газонафтопроводів і газонафтосховищ».

Наказом Міністерства освіти і науки молоді та спорту України №870 від 02.08.2012 р. Дрогобицький нафтогазовий технікум перейменовано у Державний вищий навчальний заклад «Дрогобицький коледж нафти і газу».

Увесь навчально-виховний процес у коледжі здійснюється викладачами чотирнадцяти циклових комісій, вісім з яких – випускні, а шість – з гуманітарних, соціально-економічних та професійно – орієнтованих дисциплін. За всі роки своєї плідної праці на ниві підготовки спеціалістів для нафтогазового комплексу України Дрогобицький коледж нафти і газу випустив майже 18 тисяч кваліфікованих фахівців [27, с. 3].

На сьогоднішній день процеси підготовки спеціалістів для нафтогазової галузі економіки України розвиваються динамічно, відповідають вимогам сучасності та повністю задовольняють зростаючі потреби часу.

Література

1. Архів Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, опис 1, од. зб. 8, ст. 83.
2. Там же, опис 1, од. зб. 8, ст. 16.

3. Там же, опис 1, од. зб. 8, ст. 23.
4. Там же, опис 1, од. зб. 8, ст. 32.
5. Там же, опис 1, од. зб. 8, ст. 40.
6. Там же, опис 1, од. зб. 8, ст. 52.
7. Там же, опис 1, од. зб. 9, ст. 12.
8. Там же, опис 1, од. зб. 9, ст. 16.
9. Там же, опис 1, од. зб. 9, ст. 20.
10. Там же, опис 1, од. зб. 9, ст. 23.
11. Там же, опис 1, од. зб. 9, ст. 26-31.
12. Там же, опис 1, од. зб. 9, ст. 44.
13. Там же, опис 1, од. зб. 9, ст. 49.
14. Там же, опис 1, од. зб. 9, ст. 55.
15. Там же, опис 1, од. зб. 9, ст. 70.
16. Там же, опис 1, од. зб. 9, ст. 76.
17. Там же, опис 1, од. зб. 10, ст. 13.
18. Там же, опис 1, од. зб. 10, ст. 16.
19. Там же, опис 1, од. зб. 10, ст. 24.
20. Там же, опис 1, од. зб. 10, ст. 27-30.
21. Там же, опис 1, од. зб. 10, ст. 57.
22. Там же, опис 1, од. зб. 10, ст. 64-66.
23. Там же, опис 1, од. зб. 10, ст. 69.
24. Програма розвитку Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу на 2011-2020 р. – Івано-Франківськ, 2011. – 20 с.
25. Нариси з історії Дрогобича. – Дрогобич, 2009. – 252 с.
26. Павленко В. Історія Дрогобицького коледжу нафти і газу / В.Павленко, М.Бойко, О.Корольова. – Дрогобич, 2014. – 112 с.
27. Дрогобицький нафтовий технікум. – Дрогобич, 2015. – 14 с.

Стаття надійшла до редакційної колегії 12.10.2015 р.

*Рекомендовано до друку д.політ.н., професором Монолатієм І.С.,
д.т.н., професором Мойсишиним В.М.*

THE PERSONNEL TRAINING FOR OIL AND GAS INDUSTRY OF UKRAINE AT THE MODERN STAGE OF DEVELOPMENT OF OUR STATE (2001-2016 YEARS)

Y. I. Mandryk

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas;

76019, Ivano-Frankivsk, st. Carpats'ka, 15;

ph. +380 (342) 57-23-90; e-mail: history@nung.edu.ua

The processes of personnel training for oil and gas industry of Ukraine at Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas and Droghobych College of Oil and Gas are analyzed in the article.

Key words: *personnel, oil and gas industry, higher institution, college.*